

Секція 13. Соціальна психологія, психологія соціальної роботи
Єременко Л. В., кандидат психологічних наук, старший викладач,
старший викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук
Таврійський державний агротехнологічний університет
м. Мелітополь, Україна

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У ВНЗ

Питання соціально-психологічної адаптації студентів вже довгий час залишається актуальним в педагогіці, психології та соціології. Дослідження даного питання є безперечно важливим елементом становлення молоді особистості. Студентство можна вважати окремим соціальним прошарком суспільства, а питання адаптації студента на перших роках навчання є окремим аспектом дослідження адаптації в цілому.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав змогу визначити адаптацію до навчання у ВНЗ як складний багатофакторний процес включення студентів у нову освітньо-виховну систему, у нову систему вимог і контролю, новий колектив, а для багатьох в нові життєві умови.

Значна увага приділяється питанням адаптації студентів до навчання у ВНЗ в психологічній літературі. Це, наприклад, наукові пошуки таких вчених, як Т. Алексєєвої, Ю. Бохонкової, В. Демченко, О. Кузнєцова, Л. Литвінова, В. Скрипник та ін. Педагогічні аспекти адаптації студентів розглядаються в працях С. Гурі, М. Левченко, В. Штифурак та інших вчених.

Адаптація - пристосування особистості до існування в соціумі у відповідності його нормам та вимогами, а також згідно з потребами, прагненнями, мотивами та інтересами самої особистості [5, с.9].

Адаптація студентів-першокурсників є складним соціально-зумовленим явищем, для якого характерна діалектично-суперечлива єдність трьох рівнів адаптивної поведінки підлітка: біологічного, психологічного та соціального при

подвійній визначальній ролі останнього. Адаптація є спричиненою змінами у взаємодії дитини із навколишнім середовищем діяльністю, пов'язаною з оптимізацією цієї взаємодії за допомогою виконуваної на основі оцінювання характеру змін корекції поведінки дитини та навколишнього середовища. З цього ми бачимо, що адаптація є складовим елементом механізму соціалізації, що відбувається як сукупність адаптацій до різноманітних життєвих ситуацій, під час яких нагромаджуються соціальний досвід, засвоюються норми та цінності. Кожна адаптація збагачує соціальний досвід, полегшує подальшу адаптацію особистості. Зі вступом до ВНЗ юнаки і дівчата потрапляють у нові, незвичні для них умови, що неминуче спричиняє ламання динамічного стереотипу і пов'язаних з ним емоційних переживань.

Головна увага вищої школи повинна бути зосереджена на всебічному поліпшенні професійної підготовки спеціалістів. Розв'язання цього завдання починається на перших курсах. У ході навчання молода людина дістає відомості про майбутню професію, ознайомлюється із спеціальною літературою. Водночас відбувається процес адаптації до обраної професії.

Психічна адаптація - це процес взаємодії особистості із середовищем, при якому особистість повинна враховувати особливості середовища, й активно впливати на нього, щоб забезпечити задоволення своїх основних потреб і реалізацію значимих ланцюгів.

Аналіз науково-педагогічних, психологічних досліджень цієї проблеми дає змогу виділити поняття:

- професійна адаптація у ВНЗ - процес прилучення особистості до професії, який виражається в надбанні знань, умінь, навичок, необхідних для майбутньої професії;

- дидактична адаптація - пристосування студентів до нової для них системи навчання;

- соціально-психологічна - пристосування до групи, стосункам в ній, вироблення особистого стилю поведінки [3, с.62].

Початок навчання в університеті - це досить складний і багатогранний процес адаптації в житті кожного студента, до якого входить активне пристосування до нових умов життя, включення в кардинально новий вид діяльності, пристосування до нового соціального середовища. Важливим аспектом соціальної адаптації вважається прийняття індивідом нової соціальної ролі [2, с.86].

Більшість дослідників наголошують на необхідності розглядати соціально-психологічну адаптацію до нових умов навчання в ракурсі адаптації до навчання в конкретному ВНЗ, врахувавши такі позиції, як суспільне визнання майбутньої професії, специфіка стилю спілкування між студентами і викладачами, особливості навчальної програми, їх відповідність Сучасним освітнім вимогам, державна чи приватна підпорядкованість тощо. Дослідники розрізняють три форми адаптації студентів першокурсників до умов ВНЗ:

- формальна адаптація, що стосується пізнавально-інформаційного пристосування студентів до нового оточення, до структури вищої школи, до змісту навчання в ній, її вимог, до своїх обов'язків;

- суспільна адаптація, тобто процес внутрішньої інтеграції (об'єднання) груп студентів-першокурсників і інтеграція цих же груп зі студентським оточенням у цілому;

- дидактична адаптація, що стосується підготовки студентів до нових форм і методів навчальної роботи у вищій школі.

Таким чином, адаптація першокурсника до студентського життя - процес включення першокурсника в студентське життя, звикання його до мікроклімату навчальної групи, форми проведення навчальних занять, певному навчальному навантаженню, процес психологічного включення в атмосферу студентського життя. Успішна адаптація до умов навчання залежить від вибору певної стратегії навчальної діяльності і напрацювання операційних механізмів для її здійснення. Ця стратегія з високою ймовірністю забезпечує максимально повну самореалізацію особистості в умовах вищого закладу освіти.

Важливим психологічним чинником успішної адаптації студента до обставин навчання у вищому закладі освіти є саморозвиток. Він відбувається через вибір самоусвідомленим «Я» студента нових смислів і породженням на їх основі наднормативних і надситуативних діяльностей. Для адекватної адаптації до студентського життя першокурснику необхідно розширити свою самосвідомість, бути здатним до самостійного переборення невпевненості, страхів і тривоги, вміти усвідомлено вибирати значення, цінності, смисли.

Адаптація першокурсників стає найважливішою формою розвитку особистості студента як майбутнього фахівця. Цей процес обмежений за часом, інтенсивний по темпу, коли у відносно обмежений проміжок часу виникає необхідність активно усунути або, навпроти, засвоїти новий соціальний досвід. Адаптований студент пристосований до повноцінного розвитку свого особистісного, фізичного, інтелектуального та іншого потенціалів в іншому для нього середовищі.

Література:

1. Бех І., Наукові засади та принципи функціонування особистісно зорієнтованих виховних технологій / Іван Дмитрович Бех // Завуч (Перше вересня). - 2000. -№22 — С. 2.
2. Лавриненко Н. С., Изучение адаптации первокурсников к обучению / Н.С. Лавриненко // Материали за 6-а международна научна практична конференция, «Бъдещи изследвания» - Том 11. Филологични науки. Психология и социология. - София, «Бял ГРАД-БГ» ООД 2010. - 112 с. - С.86-90.
3. Ляхова І., Використання системного аналізу процесу адаптації студентів- першокурсників / І. Ляхова, О. Учитель // Рідна школа. - 2001. -№1. – С. 61- 63.
4. Научитель Е. Д., Адаптация студента в ВУЗе / Е.Д. Научитель // Практична психология та соціальна робота. - 2001. - №7. – С. 21-23.
5. Психология личности: Словник-довідник / [за редакцією П.П. Горностая, Т. М. Титаренко]. — К.: Рута, 2011. -320 с. - Бібліогр.: с.263 - 293.